

сильно диференціюються. Для частини працівників важливішою стає професійна, а не внутрішньо організаційна кар'єра, яка передбачає проходження різних рівнів формування та підвищення кваліфікації та професійних навичок, і в результаті формуються такі важливі властивості, як універсальність і адаптивність до умов різних організаційних структур. Тим самим істотно підвищується конкурентна позиція працівника. Якщо такі особливості кар'єрного зростання відповідають вимогам організації, то й підвищується цінність працівника, який є їх носієм. Інноваційна організація кадрового потенціалу передбачає єдність об'єктів та суб'єктів планування як кадрового потенціалу в цілому, так особистого кваліфікаційного розвитку і повинна поєднувати замовлення від суб'єкту господарювання, систему загальної та професійної освіти, відповідні виробничі умови реалізації робочої сили і можливості удосконалення її якості. Доцільно нагадати, що вимоги постійного розвитку організації вимагають адекватного зростання професіоналізму робітників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Доронин А.В., Доронина М.С. Поведінка персоналу організації: проблеми і перспективи дослідження і впорядкування / А.В.Доронин, М.С. Доронина // Ліберманівські читання 2010: економічна спадщина та сучасні проблеми: Монографія. - Х.: ВД «ИНЖЕК», 2010. – С. 402-415

Аннотація. Обобщены теоретико-методические основы организационной поддержки инновационной направленности развития и выделены основные направления мотивации инновационной составляющей кадрового потенциала.

Ключевые слова: человеческий капитал, кадровый потенциал, управление персоналом, технологизация производства, мотивация и самомотивация труда.

Summary. Summarizes the theoretical and methodological foundations of organizational support for innovation-oriented development and highlighted the main areas of motivation innovative component of human resources.

Keywords: human capital, human resources, personnel management, technologization production, motivation and self motivation.

2. Назарова Г. В. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств: наук. видання / Г. В. Назарова, Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Харків: ХНЕУ, 2006. – 240 с.

3. Ажажа М. А. Теоретико-методологічні засади концепції людського капіталу / М. А. Ажажа // Ефективність сучасного менеджменту організації: зб. наук. праць. - Х.: ХІМБ, 2006. – С. 267-271.

4. Кирьянов А. В. Виды инвестиций в человеческий капитал и их эффективность / А. В. Кирьянов // «Экономика России: основные направления совершенствования». – 2005. – Вып. 7. Режим доступа до статті: <http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn07/08.shtml>.

5. Воронков Д.К. Инструментально-методичне забезпечення впливу керівника на поведінку підлеглих в умовах інноваційного розвитку підприємства / Д.К.Воронков, О.Г. Зима // Ліберманівські читання 2010: економічна спадщина та сучасні проблеми: Монографія. - Х.: ВД «ИНЖЕК», 2010. – С. 416-426

6. Журавльова І. В. Управління людським капіталом: наукове видання / І. В. Журавльова, А. В. Кудлай. – Х.: ХНЕУ, 2004. – 284 с.

7. Скоблякова И. В. Воспроизводство индивидуального и общественного человеческого капитала в постиндустриальной экономике: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / И. В. Скоблякова. – Орел. – 2008. – 48 с.

8. Дорошенко Ю. А. Живые вложения: человеческий капитал как приоритетный объект инвестиций / Ю. А. Дорошенко, О. В. Лебедев // Креативная экономика. – 2007. - № 5. – С. 11-18.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 658.5

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

*Халіна В.М., аспірант,
Полозова Т.В., к.е.н., доцент (ХНУРЕ),
Пригунов П.Я., к.психол.н., професор (ХНАМГ)*

У статті визначено основні цілі та завдання фінансово-економічного моніторингу. Розглянуто рівні моніторингу та функції управління станом середовища моніторингу, визначено основні аспекти побудови системи фінансово-економічного моніторингу на підприємстві, визначено послідовність ключових етапів побудови системи фінансово-економічного моніторингу на підприємстві.

Ключові слова: фінансово-економічний моніторинг, моніторинг, оцінка ефективності, система моніторингу, елементи фінансово-економічного моніторингу.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується високим динамізмом змін зовнішнього середовища, що обумовлює підвищені ризики для господарської діяльності підприємства. Фактори зовнішнього середовища (наприклад, підвищений рівень конкурентної активності на ринку, рівень інфляції, валютнообмінний курс тощо) можуть бути як стимуляторами, так і де стимуляторами зміни рівня конкурентних позицій підприємства на ринку. На сучасному етапі розвитку економіки вітчизняні підприємства функціонують в жорстких умовах конкурентного середовища. Ефективність роботи підприємства в таких умовах визначається рівнем фінансового потенціалу та якістю управління на підприємстві, що забезпечується певною мірою ефективною організацією системи фінансово-економічного моніторингу.

За таких умов особливої актуальності для вітчизняних підприємств набуває впровадження ефективної комплексної системи моніторингу на підприємстві, однією зі складових якої є фінансово-економічний моніторинг діяльності підприємства.

Організована належним чином система фінансово-економічного моніторингу в системі управління підприємством, дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень за рахунок своєчасної розробки заходів щодо усунення впливу негативних факторів на фінансово-економічні результати діяльності підприємства [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених як в Україні, так і в країнах ближнього і далекого зарубіжжя займаються питаннями, пов'язаними з забезпеченням належної системи фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємств. Вагомий внесок в розкриття цього питання зробили В. Глушенко та І. Глушенко [2], Т. Бень [3], О. Василик [4], Л. Воронова [5], І. Пахомова [6], Л. Савченко [7], В. Федосов [8] та інші.

Проте у наукових працях відсутній чітко визначений підхід до визначення фінансово-економічного моніторингу, його функцій, інформаційного забезпечення та організації фінансово-економічного моніторингу на підприємстві. Всі ці обставини призводять до недостовірності результатів фінансово-економічного моніторингу та помилкових управлінських рішень.

Виділення не вирішених частин загальної проблеми. Відсутня достатня теоретична база фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства. Тому актуальним у сучасних умовах є питання необхідності вдосконалення методологічного інструментарію аналізу і розвитку підприємства за допомогою моніторингу.

Формування цілей статті. Метою

статті є розкриття сутності фінансово-економічного моніторингу як складової комплексної системи моніторингу на підприємстві, визначення основних етапів побудови системи фінансово-економічного моніторингу.

Вклад основного матеріалу. Досягнення національною економікою України позитивних зрушень на шляху до стабілізації й виходу із кризового стану є на нинішній день однією з найважливіших і принципових проблем. В умовах ринкової економіки надзвичайно велике значення має формування та використання фінансових ресурсів. Держава відійшла від сфери розподілу продукції, виробники залишилися практично без орієнтирів щодо вигідних для них каналів збуту продукції, реальних цін на неї, тому виявилися неспроможними планувати свою поточну і перспективну діяльність. Умови сьогодення визначають суворі вимоги до системи управління підприємства, тому необхідне більш швидке реагування на зміну господарської ситуації з метою підтримки стійкого фінансового стану і постійного вдосконалення виробництва відповідно до зміни кон'юнктури ринку, прямих споживачів та раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства. Управлінський апарат має оперативно виявляти зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі на основі отриманих даних та розробляти стратегію виживання підприємства в умовах жорсткої конкуренції.

Нестабільність ринкового середовища, невизначеність в економічній сфері визначають сучасну несприятливу фінансово-економічну ситуацію, що склалася на вітчизняних підприємствах. За даними державної служби статистики України протягом січня–жовтня 2011 р. збитково працювало 40,2% підприємств. Цими підприємствами отримано 84417,5 млн. грн. збитків, що на 8,4% більше, ніж у січні–жовтні минулого року [9]. На сучасному етапі розвитку економіки українські підприємства мають потребу в нових методах та інструментах управління фінансами, які б відповідали динамічним змінам зовнішнього середовища функціонування.

Фінансово-економічний моніторинг діяльності підприємства – це динамічна система з гнучкою інфраструктурою, яка дає змогу виконувати постійне дослідження і спостереження за основними кількісними та якісними параметрами фінансово-економічної діяльності підприємств з метою оцінки, контролю та короткострокового прогнозу, стану економічної і ділової активності підприємств.

Фінансово-економічний моніторинг дозволяє підприємству адаптуватись до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Адаптація вимагає здатності до розвитку, трансформації елементів господарської

діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує виживання суб'єкта господарювання. Критерієм здатності адаптуватися для підприємства є отримання результату фінансової діяльності, а тому орієнтація на прибуток показує, що підприємство демонструє свою волю вистояти, долаючи зміни, часто небажані у навколишньому середовищі. Для моніторингу важливим є врахування змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Для підтримки прийняття рішення потрібною є моніторингова інформація не у первинному вигляді (тобто констатування фактів), а в опрацьованому (з проведеними оцінюванням, аналізом тощо), яка є результатом взаємодії цілого комплексу дій (збирання, систематизації, оброблення даних, формування звітності в зручних форматах).

Таким чином, проведення фінансово-економічного моніторингу на підприємстві дозволить виявити ймовірність настання кризової ситуації (банкрутства) ще до її виникнення, розробити можливі методи її уникнення або зниження негативного впливу на підприємство в цілому. При виборі методів та показників моніторингу необхідно враховувати галузеві особливості підприємства, його стратегію, тому до формування групи показників слід підходити індивідуально. Загальними для здійснення моніторингу різних підприємств можуть бути лише окремі підходи до його проведення.

Оскільки фінансово-економічний моніторинг напряму пов'язаний з управлінською діяльністю, то одним з найважливіших критеріїв його ефективності є оптимізація управління на підприємстві. За результатами аналізу щодо якості, оперативності, адекватності, результативності прийнятих рішень можна робити висновки щодо ефективності системи фінансово-економічного моніторингу загалом. Отже, однією з основних переваг фінансово-економічного моніторингу є прогнозування стану та подальшого розвитку об'єкта, на основі чого формується комплекс управлінських рішень як поточного, так і перспективного характеру. Щодо організаційної структури фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства, то вона залежатиме, перш за все, від правової форми підприємства, видів і масштабів діяльності, здійснюваних ним, складності його організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охоплення моніторингом різних аспектів діяльності і відношення керівництва підприємства до контролю.

Вироблення ефективної стратегії розвитку підприємства має ґрунтуватися на довгострокових стратегічних цілях та вирішенні завдань щодо їх реалізації: аналізі впливу зовнішнього конкурентного оточення,

реальної всебічної оцінки підприємством власних ресурсів і можливостей. Зараз в понятті "моніторинг" можна виділити кілька ключових аспектів. Насамперед, його потрібно розуміти в контексті функцій управління як підхід, що доповнює так зване стратегічне управління. І якщо загальним завданням стратегічного управління є виявлення цілей і визначення способів їх досягнення, тобто створення "штучної реальності", то моніторинг – "реальність штучного" – забезпечення існування його в просторі й часі [10].

Фінансово-економічний моніторинг може реалізовуватися на двох рівнях: на нижньому (як інформаційна система про стан та потенційні можливості об'єкта дослідження) і на верхньому (з доповненням функціями регулювання стану об'єкта, забезпечення його певного необхідного стану – як система управління).

Конкретна структура фінансово-економічного моніторингу, його методи і способи визначаються галуззю, в якій він використовується. Предметна сфера фінансово-економічного моніторингу – суб'єкти економічної діяльності (у тому числі інвестиційної діяльності та середовище людського існування, або людське суспільство (далі – середовище моніторингу), – складна, відкрита, динамічна система, що піддана впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Ці впливи в значній мірі не прогнозовані, і ступінь їх прояву, як правило, часто буває маловивченим, що може сприяти цілком реальним негативним наслідкам більшого або меншого масштабу і в досить стислі терміни.

Тому основними елементами фінансово-економічного моніторингу повинні бути механізми, що забезпечують вироблення уявлення як про нормальний стан середовища моніторингу (норми), так і про потенційно небезпечні (негативних) його стани. Такі механізми повинні відстежувати реальні зміни в ньому, запобігати негативним станам. З цих позицій фінансово-економічний моніторинг може трактуватися як система управління станом моніторингового середовища з реалізацією наступних функцій: спостереження за динамікою підприємства; накопичення нових знань про підприємство і джерелах впливу на нього; діагностика відхилень фактичного стану середовища від норми; регулювання цих відхилень [11].

Система фінансово-економічного моніторингу займається відстеженням процесів, що відбуваються на підприємстві у режимі реального часу, складанням оперативних звітів про результати роботи підприємства за найбільш короткі проміжки часу, порівнянням планових результатів із фактично досягнутими. Таким чином, організована належним чином система фінансово-економічного моніторингу сприяє адаптації підприємства до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, дозволяє підвищити

обґрунтованість управлінських рішень за рахунок своєчасної розробки заходів щодо усунення впливу негативних факторів на фінансово-економічні результати діяльності підприємства. Формування

системи фінансово-економічного моніторингу на підприємстві передбачає етапи, які графічно наведено на рис. 1.

Рис. 1. Етапи побудови системи фінансово-економічного моніторингу на підприємстві (розроблено автором)

Побудова системи фінансово-економічного моніторингу підприємства базується на наступних принципах: багатофункціональність фінансово-економічного моніторингу; спрямованість системи фінансово-економічного моніторингу на досягнення стратегії підприємства; орієнтованість фінансово-економічного моніторингу на кількісні показники підприємства; відповідність методів фінансово-економічного моніторингу специфіці методів фінансового аналізу і фінансового планування; простота, гнучкість, своєчасність побудови системи фінансово-економічного моніторингу; економічна ефективність впровадження фінансово-економічного моніторингу на підприємстві.

Впровадження в систему управління фінансами підсистеми «фінансово-економічний моніторинг» забезпечить реалізацію регулюючих функцій фінансів підприємств, а також координацію та інтеграцію управлінської діяльності в цілому, що забезпечить прийняття більш обґрунтованих

управлінських рішень.

При цьому треба зазначити, що впровадження на підприємствах системи фінансово-економічного моніторингу дозволить підвищити ефективність фінансового менеджменту лише в тому випадку, коли витрати по організації фінансово-економічного моніторингу не перевищать ефекту, що досягається в процесі його здійснення.

Висновки. Фінансово-економічний моніторинг являє собою широкий комплекс заходів організаційного, методологічного й управлінського характеру. Тобто організація фінансово-економічного моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Першочергову роль у цьому відіграє вибір показників для включення їх у систему моніторингу.

На даний час не існує комплексної системи фінансово-економічного моніторингу, яка б об'єднувала всі рівні, розглянуті нами. Кожен з

існуючих елементів фінансово-економічного моніторингу, з одного боку, аналізується і контролюється різними суб'єктами, а з другого – частина вказаних нами сфер застосування фінансово-економічного моніторингу взагалі не реалізується. Розпорошення об'єктів фінансово-економічного моніторингу між різними суб'єктами держави не дає єдиної картини щодо загальної фінансово-економічної ситуації в країні, адже всі процеси в державі взаємопов'язані, і відповідно їх аналіз та оцінку не можна проводити відокремлено.

Створення системи фінансово-економічного моніторингу дозволяє якісно оцінити об'єктивні можливості підприємства, підвищити ефективність діяльності підприємства, управляти величиною і структурою капіталу, фінансовими ресурсами і конкурентними перевагами суб'єкта господарювання, забезпечити тим самим його фінансову стабільність.

Результативне впровадження та функціонування системи фінансово-економічного моніторингу дозволяє підприємству скоротити час адаптації до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, оптимізувати управлінський ризик, знизити імовірність банкрутства, підвищити прибутковість та конкурентоспроможність підприємства. Шляхом своєчасної зміни форм організації обліку, аналізу, планування, методів фінансового управління ефективна система фінансово-економічного моніторингу підприємства дозволяє якісно вирішувати завдання, які зазначені в стратегії розвитку підприємства.

При побудові системи фінансово-економічного моніторингу на підприємстві необхідно враховувати, що підприємство – відкрита система, що взаємодіє з динамічним зовнішнім середовищем. Відповідно, на то, якою буде система фінансово-економічного моніторингу на кожному окремому підприємстві, впливає низка ситуаційних чинників, які потребують подальшого дослідження.

Анотація. В статье определены основные цели и задачи финансово-экономического мониторинга. Рассмотрены уровни мониторинга и функции управления состоянием среды мониторинга, определены основные аспекты построения системы финансово-экономического мониторинга на предприятии, определена последовательность ключевых этапов построения системы финансово-экономического мониторинга на предприятии.

Ключевые слова: финансово-экономический мониторинг, мониторинг, оценка эффективности, система мониторинга, элементы финансово-экономического мониторинга.

Summary. The article defines the main goals and tasks of financial and economic monitoring. Considered the level of monitoring and the control of a condition of the environment monitoring, defined the main aspects of the construction of the system of financial-economic monitoring in the enterprise, determined the sequence of the key stages of construction of the system of financial-economic monitoring in the enterprise

Keywords: economic and financial monitoring, the monitoring, evaluation, monitoring system, elements of financial and economic monitoring.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кануннікова, В. М. Сутність фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства [Текст] / В. М. Кануннікова, Т. В. Полозова, О. М. Воскобойник // Вісник економіки транспорту і промисловості / Укр. держ. акад. заліз. трансп. – Х., 2012. – Вип. 37. – С. 194 – 197.

2. Глущенко, В. В. Исследование систем управления: социологические, экономические, прогнозные, плановые, экспериментальные исследования [Текст] / В. В. Глущенко, И. И. Глущенко. – М. : ООО НПЦ "Крылья", 2000. – 416 с.

3. Бень, Т. Г. Интегральна оцінка фінансового стану підприємства [Текст] / Т. Г. Бень // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 53-60.

4. Василик, О. Д. Державні фінанси України [Текст] : підруч. для студ. екон. спец. вищих навч. закл. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 606 с.

5. Воронова, Л. К. Фінансове право України [Текст] : підруч. / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.

6. Пахомова, И. Н. Финансовое право: учеб. / под ред. И. Н. Пахомова. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – 328 с.

7. Савченко, Л. А. Правові основи фінансового контролю [Текст] : навч. посіб. / Л. А. Савченко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.

8. Федосова В. М. Бюджетный менеджмент [Текст]: підручник / заг. ред. В. М. Федосова; – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.

9. Гізатулліна О. М., Чучко О. П. Роль фінансового контролінгу в системі управління підприємством [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2012_2/54.pdf

10. Бланк, И. А. Словарь-справочник финансового менеджера [Текст] / И. А. Бланк – К.: Ника-центр, 1998. – 480 с.

11. Захарченко, В. О. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. О. Захарченко, С. І. Счасна // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 137-143.

*Рецензент д.е.н., професор ХНУРЕ Костін Ю.Д.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.*